

Julija Mušinskienė
LDM Radvilų rūmų muziejus
Vilniaus g. 24, Vilnius
Tel. (8 5) 233 0847
El. p. m.julijos@gmail.com

JULIJA MUŠINSKIENĖ

Dr. Genovaitė Kazokienė. In memoriam

„...visomis išgalėmis, visais sugebėjimais...“

2015 m. balandžio 6 d., eidama 91-uosius metus, amžinybėn išėjo dr. Genovaitė Kazokienė, Australijos lietuvių visuomenės ir kultūros veiklioji darbininkė, lietuvių meno tyrinėtoja ir puoselėtoja, Lietuvos dailininkų sąjungos garbės narė, įžymi kolekcininkė, Lietuvos dailės muziejaus (LDM) mecenatė, dovanojusi kelis vertingus rinkinius, tarp kurių ypač vertinga ir įdomi Australijos aborigenų ir Okeanijos tautų meno kolekcija.

Po atsisveikinimo su dr. G. Kazokiene Australijoje urną su dalimi jos palaikų į Lietuvą parvežė velionės dukra Ugnė Kazokas. 2015 m. rugpjūčio 24 d. dr. G. Kazokienė buvo palaidota Kapčiamiestyje šalia savo vyro publicisto, poeto, vertėjo Vinco Kazoko (1919–1984), atgulusio gimtinėje greta savo tėvų ir brolio. Dr. G. Kazokienės kapą papuošė senovinis lietuvių memorialinis paminklas krikštas, sukurtas tautodailininko Egidijaus Ražuko.

Pristatant dr. G. Kazokienės dovanotų kolekcijų parodas, LDM leidiniuose ne kartą spausdintos jos gyvenimo ir veiklos apžvalgos. Šį kartą pateikiame dr. G. Kazokienės autobiografiją, kurią po jos mirties išspausdino Australijos lietuvių savaitraštis „Mūsų pastogė“¹. Tokia buvo dr. G. Kazokienės valia – šiame savaitraštyje išspausdinti autobiografiją po jos mirties².

Dr. G. Kazokiene pažinojusi ir daug su ja bendravusi „Mūsų pastogė“ redaktorė Dalia Doniela mielai sutiko atsiųsti autobiografijos rankraščio kopiją³ ir rašant šią publikaciją padėjo parengti kai kuriuos Australijos lietuvių realijų paaiškinimus.

Dr. G. Kazokienės autobiografija nedatuota. Paskutiniai metai, kuriuos mini autorė, – 1997-ieji, kai ji kaip Australijos lietuvių bendruomenės pasiuntinė dalyvavo Pasaulio lietuvių bendruomenės IX Seime

Dr. Genovaitė Kazokienė.
Apie 2005 m.

LDM archyvas, B. 8, ap. 1, b. 436.
Fotografas nežinomas

Vilniuje ir buvo apdovanota Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu. Nespėlioiant, kada autobiografija rašyta, nuo paskutinės minimos datos pamėčiui pateikiami svarbiausi dr. G. Kazokienės autobiografiją papildantys faktai, laiškų ištraukos, atspindinčios jos vėlesnį gyvenimą ir veiklą. Daugiausia laiškų ištraukų iš dr. G. Kazokienės 1994–2007 m. susirašinėjimo su šios publikacijos autore, likusios publikuojamos gavus D. Donielos, Australijos lietuvių kultūrininkės, poetės, žurnalistės dr. Gražinos Pranauskienės ir žurnalistės, rašytojos Ritos Baltušytės leidimą.

Dr. G. Kazokienė. „Mano gyvenimo aprašymas“

Aš, Genovaitė Budreikaitė-Kazokienė, gimiau 1924 m. gegužės 18 d. Kaune, Jono Budreikos ir Anelės Petronytės-Budreikienės šeimoje. Augau su seserimi Danute (gimusia 1927 m.). 1941 m. baigiau Kauno „Aušros“ gimnaziją. Dar mokydama gimnazijoje rašiau ir vakarais su seserimi lipdžiau ant tvorų ir stulpų antisovietinius atsišaukimus. Kilus karui 1941 m. kartu su tėveliu dalyvavau Birželio 23-iosios sukilime.

Po 1941 m. didžiųjų išvežimų visa spauda verkė dėl mokytojų stokos, dėl mūsų tautos kultūrinės ateities. Aš tuoj įstojau į trumpus trijų mėnesių mokytojų kursus ir juos baigusi išvažiavau mokytojauti į Rokiškio apskritį. Ten prašiau mane paskirti į mokyklą, kur labiausiai reikėjo mokytojo. Mane tuoj pat paskyrė Mažionių pradinės mokyklos vedėja, nors ten jau buvo vyresnė ir patirties turinti mokytoja. Po metų grįžau į Kauną ir studijavau Vytauto Didžiojo universitete odontologiją.

1944 m. spalio mėn., artėjant rusų frontui, visai neplanuotai ir netikėtai, su didžiule pabėgėlių minia, pasitraukiau į Vokietiją porai mėnesių, kol amerikonai ateis išlaisvinti Lietuvos. Deja, tie pora mėnesių virto visu gyvenimu.

1947 m. ištekėjau už žurnalisto ir poeto Vinco Kazoko. 1949 m. Tiubingeno (*Tübingen*) universitete baigiau odontologijos studijas ir emigravau į Australiją. Apsigyvenom Sidnėjaus miesto Bankstauno (*Bankstown*) priemiestyje. Ten tuoj stojom kurti lietuviškas organizacijas ir aktyviai dalyvauti lietuvių kultūriniame gyvenime.

Sidnėje gimė dukra Ugnė Vincanta ir sūnus Kajus Mykolas. Trejus metus mokytojavau Bankstauno lietuvių mokykloje, drauge atsivesdama ir dar visai mažus savo vaikus, kurie išsigandę laukė, kada aš, mokytoja, vėl atvirsiu į mamulę. Mokiau ne tik lietuvių kalbos – rengdama savo

Genovaitė ir Vincas
Kazokai su vaikais Ugne
ir Kajumi. 1958 m.

Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas

pačios parašytus vaidinimus ir kitus įvairius vaikų pasirodymus stengiausi sužadinti meilę Lietuvai.

Australijoje nepripažino Vokietijoje gauto mano diplomo. Turėjau perstudijuoti visą odontologijos kursą, kad atgaučiau dantų gydytojo teises. Kai įstojau į Sidnėjaus universitetą, Vincas dirbo fabrike naktinėje pamainoje, o dienomis, kol aš būdavau paskaitose, prižiūrėjo vaikus, kurie buvo tik trejų ir penkerių metų. Kursą baigiau 1960 m. ir tuoj pat pradėjau privačią praktiką Kabramatoje (*Cabramatta*), Sidnėjaus priemiestyje. Tai įgalino Vincą už simbolinį atlyginimą dirbti Australijos lietuvių bendruomenės laikraščio „Mūsų pastogė“ redaktoriumi (redagavo 20 metų, su ketverių metų pertrauka)⁴. Vinco redaguojamas laikraštis tapo tarytum Australijos lietuvių bendruomenės veiklos švyturiu. Ypač svarbūs buvo trumpi brandūs jo straipsniai, spausdinti kaip „Mūsų pastogės“ vedamieji. Juose buvo nagrinėjamos bendruomenės kultūrinės ir politinės veiklos apraiškos, susijusios su Lietuvos nepriklausomybės siekiu ir galimu mūsų indėliu į laisvės kovą. „Mūsų pastogė“ buvo Australijos lietuvių tautinio sąmoningumo ugdytoja, lietuvių kultūros puoselėtoja ir vilties žadintoja.

Į odontologijos praktiką žiūrėjau kaip į pareigą, leidžiančią išlaikyti šeimą. Gi mano širdis nuo mažų dienų linko į meną, tačiau susidėjus nepalankioms aplinkybėms (karas, emigracija, maži vaikai) meno studijoms aš vis neturėjau sąlygų. Pagaliau nusprendžiau susirasti odontologę asistentę ir pradėti studijuoti meną. Mano slapta svajonė buvo supažindinti pasaulį su Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūryba ir tarp tautiečių išlaikyti Čiurlionio atminimą. Dirbdama ir išlaikydama šeimą 1969 m. pradėjau vaizduojamojo meno studijas Sidnėjaus universitete,

Dr. Genovaitė Kazokienė su dailininku Leonu Urbonu (1925–2000) jos surengtoje Baltijos šalių dailininkų kūrinių parodoje, vykusioje 1984 m. Lietuvių namuose Bankstaune (Australija).

Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas

kurias baigiau 1975 m. bakalauro laipsniu (*BA Honours*). Po to išsikovojuau teisę rašyti darbą apie M. K. Čiurlionio dailės simbolių vienaprasmiškumą ir tai buvo absoliuti opozicija įsigalėjusiai nuostatai apie Čiurlionio darbų mistiką, nelogiškumą ir neišaiškinamumą. Už šį rankraštinį darbą JAV lietuvių bendruomenės Kultūros tarybos 1982 m. mokslinių darbų konkurse laimėjau pirmą vietą. Konkurse dalyvavo 5 ar 6 profesoriai, vienas iš jų, prof. Stasys Yla, taip pat rašęs apie Čiurlionį⁵. Suprantama, kad mano džiaugsmui ir nuostabai nebuvo ribų. 1984 m. Sidnėjaus universitetas už šį darbą man suteikė magistro laipsnį (*MA Honours*).

Ir toliau troškiau gilintis į Čiurlionio kūrybą, bet rūpėjo ir Australijoje gyvenantys bei kuriantys lietuviai dailininkai, kurie Australijos meno tyrininkų buvo ignoruojami, meno istorinėse apybraižose jie buvo minimi beveik paraštėse ir vadinami bendru vardu „migrant artists“ (imigrantai dailininkai).

Norėdama parodyti lietuvišką kūrybingumą lietuviams ir kitataučiams bei surašyti lietuvių dailininkų meninius pasiekimus, jau po Vinco mirties išvykau į Hobartą, kur Tasmanijos universitete parašiau doktoratą „Lithuanian Artists in Australia 1950–1990“ („Lietuviai dailininkai Australijoje 1950–1990“). Disertaciją, kurioje pristaciau 140 dailininkų, tautodailininkų ir fotomenininkų, sudaro du tomai: 500 puslapių teksto ir apie 500 iliustracijų. Už šį mokslinį darbą 1994 m. man buvo suteiktas filosofijos mokslų daktaro laipsnis. Savo studijoms niekada iš nieko nesu gavusi jokios finansinės paramos. Ką pasiekiau – tik mūsų šeimos pastangomis ir per Vinco, kuris man gyvenime buvo didžioji atspirtis ir nuramintojas, pasiaukojimą.

Dr. Genovaitė Kazokienė su lietuviais dailininkais 1996 m. Sidnėjuje (Australija) per Lietuvos dienas jos suorganizuotoje lietuvių dailės parodoje. Iš kairės: Vladas Meškėnas, Genovaitė Kazokienė, Leonas Urbonas; iš dešinės: Jurgis Reisgys, Ignas Bieliūnas.

Iš LDM archyvo.
Fotografą nežinomas

Per visą tą laiką Australijoje esu surengusi daugiau kaip 20 lietuvių meno parodų tiek lietuvių, tiek australų visuomenei. Kartais, kai įjungdavau latvių ir estų dailininkus, parodos būdavo didžiulės, apimdavusios iki kelių šimtų dailininkų; didelės lietuvių dailės parodos surengiau 1972 m., 1978 m. ir 1986 m. per Australijos lietuvių dienas – svarbiausią Australijos lietuvių susibūrimą, kas antri metai rengiamą gausiausiai lietuvių gyvenamuose miestuose Sidnėjuje, Adelaidėje, Melburne. Kartais parodos buvo ir visai mažos, surengtos bibliotekų, mokyklų, bankų bei draudimo įstaigų patalpose.

1985 m. Sidnėjuje įsteigiau Lietuvių meno ir tautodailės draugiją (*Lithuanian Arts & Crafts Association*) ir jai vadovavau⁶.

Norėdama pagerbti nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo septyniadešimtmetį, 1988 m. Vasario 16-ąją įsteigiau Vinco ir Genovaitės Kazokų meno fondą, kuris kas antri metai Australijos lietuvių dienų parodose skiria dvi premijas dailininkams už geriausius tapybos ir skulptūros kūrinius lietuviybės tema⁷. 1995 m. rugsėjo 22 d., pagerbdama M. K. Čiurlionį 120-ųjų gimimo metinių proga, įsteigiau kitą – Dr. Genovaitės Kazokienės meno fondą, kuris skiria dvi premijas Lietuvoje gyvenantiems dailininkams už geriausius tapybos ir skulptūros kūrinius lietuviybės tema⁸.

Visą gyvenimą rinkau ir kaupiau tiek lietuvių dailininkų, tiek Australijos aborigenų, Naujosios Gvinėjos ir kitų Ramiojo vandenyno salų ir salynų tautų meno kūrinius: dievus, deives, ginklus, įrankius, muzikos instrumentus. Visą rinkinį⁹ nuvežiau į Lietuvą ir padovanojau Lietuvos dailės muziejui. Šiuo metu rinkinys yra Radvilų rūmuose Vilniuje¹⁰.

Dr. Genovaitė Kazokienė Bangl Banglo kalnuose, kur gyvena aborigenų gentys. Kimberlio regionas, Vakarų Australija, 1995 m.

*Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas*

—
Dr. Genovaitė Kazokienė su aborigenų dailininke Doris Gingingara miestelyje Mount Magnet (Vakarų Australija). 1995 m.

*Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas*

Į visuomeninę veiklą įsitraukiau nuo jaunystės. Vokietijoje priklausiau „Šviesos“ organizacijai¹¹ nuo pat jos įsikūrimo. Esu paskaitininkė, įvairių lietuviškų minėjimų organizatorė, lietuviškų laikraščių „Mūsų pastogė“, „Metmenys“, „Aidai“, „Akiračiai“ bendradarbė. Rašau tarptautinėmis, kultūros bei meno temomis. Pristačiau ir propagavau lietuviškas sutartines, raudas bei senąją lietuvišką simboliką. Dalyvavau Australijos lietuvių gydytojų draugijos veikloje, nuo 1983 m. buvau jos pirmininke. Nuo 1994 m. esu Australijos Lietuvos sukilėlių sąjungos narė. 1984–1987 m. vadovavau Sidnėjaus lietuvių radijo valandėlei.

Australijos lietuvių bendruomenės tarybos narė esu nuo 1986 m.; 1988 m. dalyvavau Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) VII Seime Toronte, Kanadoje; 1997 m. – PLB IX Seime Vilniuje.

1997 m. Vasario 16-ąją Lietuvos prezidentas Algirdas Brazauskas mane apdovanojo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu.

Šiuo metu rašau darbą apie Rūpintojėlį ir jo sąsajas su kitomis kultūromis¹².

Dr. Genovaitė Kazokienė Polinezijoje, Kuko Saloms priklausančioje Rarotongos saloje. 1995 m.

*Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas*

Dr. Genovaitė Kazokienė Kuko salų Rarotongos saloje su vietinio ansamblio dalyve. 1995 m.

*Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas*

Dr. Genovaitė Kazokienė su polineziečiais kultūros centre Samoa sostinėje Apijoje. 1995 m.

*Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas*

Nors man ginklu neteko kovoti, visą gyvenimą paskyriau Lietuvai. Kovočiau už jos kultūrą, kalbą, tautinį sąmoningumą ir laisvę visomis išgalėmis, visais sugebėjimais, visomis turimomis lėšomis.

Esu Lietuvos dukra, nors jau per pusšimtį metų gyvenu už jūrų marių.

Dr. Genovaitė Kazokienė savo apartamentų Stratfilde rūsyje tarp eksponatų prikrautų dėžių prieš jas išsiunčiant į Lietuvos dailės muziejų. 2001 m.

Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas

1998

„Esu jau surinkusi ypač gerų Naujosios Gvinėjos skulptūrų (didelių), bet nebeturiu žmogaus, mokančio sukalti gerą dėžę. Dar gal prižvejosiu daugiau, tada ir išsiųsiu [...]“

„Mano darbas (studija apie rūpintojėlį – *aut. past.*) stumiasi gana lėtai. Vis dar renku medžiagą, bet jau kontūrai mano būsimos knygos aiškėja. Trūksta dar kelių gerų grandinių, jungiančių visą ilgą istoriją.“¹³

1999

Dr. G. Kazokienė viešėjo Lietuvoje, kartu buvo pasikvietusi Australijos aborigenų dainų ir šokių grupės „Ngaru“ artistą Gimblarą Wylo, kuris koncertuodamas Australijoje ir užsienyje supažindina žiūrovus su aborigenų kultūra. Rugsėjo 23–29 d. koncertai vyko Vilniuje, Alytuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje, juose dalyvavo ir dr. G. Kazokienė: vertė artisto pasakojimus į lietuvių kalbą, komentavo jo atliekamus tradicinius aborigenų šokius, dainas, grojimą didžeridū ir kitais instrumentais.

„Prie savo Rūpintojėlio, atrodo, šiomet ir neprieisiu, nes užvertė tiek daug naujų įpareigojimų [...]“¹⁴

2000

Dr. G. Kazokienė vadovavo ruošimuisi svarbiausiai, kas antrus metus rengiamai, Australijos lietuvių šventei – XXI Australijos lietuvių dienoms, vykusioms 2000-ųjų paskutinę savaitę Sidnėjuje.

„Ruošiant XXI Australijos lietuvių dieną mano pareiga buvo sudaryti darbo grupę ir jai vadovauti. Turėdama galvoje kintančią lietuvių

Dr. Genovaitė Kazokienė su savo anūkais (iš kairės): Dariumi, Kate, Rimu ir Jenna. 2002 m.

*Iš LDM archyvo.
Fotografas nežinomas*

bendruomenės sudėtį, didelį dėmesį kreipiau į antrąją, jau Australijoje išaugusią, kartą ir į naujuosius ateivius iš laisvos Lietuvos, tikėdama, kad jų rankose bus ateities veikla, į kurią reikėtų įvesti jau dabar, kol dar galime tai padaryti.“¹⁵

2001

Dr. G. Kazokienė vasarą lankėsi Lietuvoje ir į LDM atnešė pluoštą nuotraukų, kuriose buvo užfiksavusi iš Australijos jau išsiųstus LDM adresuotus 153 Australijos aborigenų ir Okeanijos tautų meno kūrinius¹⁶.

2002

2002 m. gegužės 18 d. Klaipėdos paveikslų galerijoje atidaryta ilgalaikė paroda „Australijos ir Okeanijos tautų menas“. Joje eksponuotos vertybės iš Klaipėdon atplukdytos naujausios dr. G. Kazokienės siuntos. Ekspozicija papildyta iš Vilniaus atgabentais anksčiau dovanotais vertingiausiais eksponatais.¹⁷

Į parodos atidarymą kviesta ir laukta dr. G. Kazokienė atvykti negalėjo dėl sunkios ligos. „Mane labai domina būsima parodos atidarymas. Atvykti į jį, deja, negalėsiu, nes būsiu tik kelios savaitės po operacijos (operuoja balandžio 20 d., spausk kumštį), ir įdomu – atidarymas per mano gimtadienį – gegužės 18!“¹⁸

„Aš jaučiuosi gerai, niekas niekada man nėra skaudėję (net po operacijos, kai pašalino mano 6 organus), bėda ta, kad neturiu jėgų. Už poros dienų eisiu į ligoninę ir jei kraujas bus pasitaisęs, duos vėl stiprią dozę chemoterapijos. O tie nuodai labai nusilpnina pacientą keliems

Dr. Genovaitė Kazokienė su LDM direktoriumi Romualdu Budriu (kairėje) ir Lietuvos dailininkų sąjungos pirmininku Vaclovu Krutiniu Vilniaus rotušėje 2003 m. liepos 2 d., kai buvo pristatyta jos studija „Lithuanian Artists in Australia 1950–1990“ ir atidaryta jos Lietuvai dovanotų Australijos lietuvių dailininkų kūrinių paroda.

Iš J. Mušinskienės asmeninio archyvo.
Fot. B. Talaikis

mėnesiams. Norėčiau greičiau užbaigti tą procedūrą, kad galima būtų vėl pradėti įvairius darbus.

Tiesa, planuoju kitais metais atvažiuoti į Lietuvą Dainų šventei su visa gimine: su visais keturiais anūkais, dukra, sūnumi ir marčia. Planuojam savaitę būti Vilniuje, o kitą savaitę išnuomota mašina pavažinėti po Lietuvą. Trokštu savo įpėdinius prirakinti prie Lietuvos [...]“¹⁹

2003

Dr. G. Kazokienei suteikta Lietuvos muziejų asociacijos įsteigta Lietuvos muziejų bičiulio nominacija, kuriai ją pristatė LDM.²⁰

„[...] sveikatos būklę man reikia pasitikrinti po 6 mėnesių. Tikiuosi, kad bus viskas tvarkoj, bet tokių gerų 6 mėnesių man reikia bent 6 kartus. Nežinau, su kuo derėtis.“²¹

Lietuvos dailininkų sąjungos tarybos nutarimu dr. G. Kazokienei suteiktas Lietuvos dailininkų sąjungos Garbės nario statusas.²²

Išėjo dr. Ingridos Korsakaitės ir dr. Laimos Laučkaitės sudarytas Lietuvos ir išeivijos dailėtyrininkų apybraižų rinkinys „Išeivijos dailė. Tarp prisirišimo ir išsilaisvinimo“, kuriame publikuota ir dr. G. Kazokienės apybraiža apie Lietuvoje mažiausiai pažįstamą Australijoje po karo atsidūrusių vyresniosios kartos lietuvių grafikų ir tapytojų kūrybą. Tekstas iliustruotas dešimties dailininkų kūrinių reprodukcijomis.²³

Europos-Australijos institutas Melburne (*Victoria University of Technology, Europe-Australia Institute, Melbourne*) išleido dr. G. Kazokienės akademinę studiją anglų kalba „Lithuanian Artists in Australia 1950–1990“, parengtą jos daktaro disertacijos pagrindu.²⁴

Liepos 2 d. Vilniaus rotušėje surengtoje Australijos lietuvių dienoje buvo pristatyta dr. G. Kazokienės knyga „Lithuanian Artists in Australia 1950–1990“ ir atidaryta jos Lietuvai dovanotų Australijos lietuvių dailininkų kūrinių paroda.²⁵ Dalyvavo iš Australijos atvykusi dr. G. Kazokienė su savo vaikais Ugne ir Kajumi bei vaikaičiais Kate, Jenna, Rimu ir Dariumi. Kaip ir buvo planavusi, su artimaisiais ji lankėsi Dainų šventės koncertuose, Klaipėdos paveikslų galerijoje veikusioje parodoje „Australijos ir Okeanijos tautų menas“, keliavo po Lietuvą.

„Vakar įvyko mano knygos pristatymas Sidnėjuje. Buvo fantastiška: pianistas skambino Čiurlionį, o mūsų choras dainavo nuostabias dainas. Pritrūko knygų – visas tuomsyk išpirko!“²⁶

„[...] neprieinu prie kompiuterio. Esu kaip apatinis girnų akmuo, noriu tik gulėti lovoj. Niekas neskauda, bet tie nuodai padarė savo. Tikiuosi kada nors atsigauti.“²⁷

2004

„Per gyvenimą ėjau kaip tankas, visur spėjau, negalėjau suprasti, ko tie žmonės nusiminę, ko jie pavargę. Išsimiegu ir rytmetį vėl dumiu į darbus. Bet dabar, kai pasidariau tikra „šliompė“, vis jaučiuosi pavargusi, labai ima traukti lova, pradedu juos suprasti. Ant mano stalo – per kelerius metus surinkta medžiaga apie pasaulio Rūpintojėlius. Kiek idėjų, kiek įdomybių – neregėtų negirdėtų! Norėčiau galų gale prieiti prie to įdomaus, galbūt paties įdomiausio darbo mano gyvenime, bet rankos nekyla ir gana. Ne taip jau baisus dalykas ta chemoterapija, bet jos pasekmės – siaubingos. Padaro žmogų kaip kopūstą. Man sako – praeis! Aišku, viskas praeis, bet man norisi dabar būti darbingai, o nelaukti antro prisikėlimo ir tada tęsti numatytą darbą. Atsiprašau, kad nieko gero negaliu parašyti [...]. Be kelių straipsniukų „Mūsų pastogėje“, nieko nepadariau. O tai mane slegia, nes nesu pripratusi taip šliumpinėti.“²⁸

„[...] baigiau pakuoti tris dėžes savo „balvonų“, kuriuos išsiųsiu į Kauną, Čiurlionio muziejui. Tai mano gimtasis miestas, mane išauginęs ir išmokinęs, ten mano neužmirštami prisiminimai [...] pakampėse turiu dar nemažai mane saugančių dievų, kurie tapo jau maniškiais [...].“²⁹

„Mūsų kultūrinis gyvenimas čia labai susilpnėjo... Nebėra kam dirbti ar organizuoti. Dar išeina du lietuviški laikraščiai, bet skaitytojų vis mažėja, o rašančiųjų lyg ir nebėra, todėl vis daugiau ir daugiau perspausdintų straipsnelių... [...]

Mano sveikata gera, niekas neskauda, bet nėra jėgų pradėti kokius darbus...

Kažkaip silpna. Spalio mėn. vėl reikės eiti tikrintis. Medikai pasakė, kad po operacijos ir chemoterapijos jie nesitikėjo mano atsigavimo! Ir aš atsigavau tik todėl, kad esu labai „fit“ (gyvybinga).³⁰

2005

„Ar aš jau gyriausi, kad buvau suruošusi Vinco Kazoko mirties 20-ųjų metinių minėjimą? Išėjo puikus literatūrinis šedevriukas. O dabar vėl bandau grįžti prie savo primityviųjų balvonų.“³¹

2006

„[...] darbai pajudėjo į priekį (dr. G. Kazokienės disertacijos apie M. K. Čiurlionį rengimas išleisti Lietuvoje – *aut. past.*). Svarbiausia, jog M. K. Čiurlionio proanūkis Rokas Zubovas³² yra susidomėjęs knygos leidimu. Šiuo metu jis laukia iš Australijos išsiųstų abiejų dr. Genovaitės Kazokienės veikalo tomų. Rokas nori parašyti knygos įžangą. [...] Dr. Genovaitė yra labai silpnos sveikatos ir todėl šios knygos išleidimas dar jai gyvai esant yra nepaprastai svarbus Australijos lietuviams bei prof. Adams³³, kurį mes čia vadiname lietuvių draugu ir kuris asmeniškai dėjo visas pastangas šiam projektui išjudinti.

Australijos lietuvių fondas yra taip pat susipažinęs su šiuo projektu ir neatsisako prisidėti prie išlaidų sąmatos. Kadangi Genovaitė 1983 m. yra gavusi premiją Amerikoje, manome, kad net simbolinis JAV lietuvių bendruomenės indėlis taptų labai dideliu įnašu.“³⁴

2007

„Mano Rūpintojėliai dar nepajudinti. Turiu, berods, penkis sąsiuvinius užrašų, rašytų su įvairiausiai sutrumpinimo ženklais, kuriuos ir pati sunkiai beįskaityčiau. Bet dar turiu vilties prie to darbo prieiti.“³⁵

2009

Lietuvoje išleista dr. G. Kazokienės monografija anglų kalba „Musical paintings. Life and Work of M. K. Čiurlionis (1875–1911)“, parengta jos magistrinio darbo pagrindu³⁶. Knygos pradžioje išspausdintos autorės padėkos, skirtos šios monografijos leidimą inicijavusiems, leidinių rėmiesiems ir parengusiems žmonėms: prof. R. Adamsui, G. Pranauskienei ir R. Zubovui, redagavusiam dr. G. Kazokienės magistrinio darbo rankraštį. Pati autorė atvykti į Lietuvą pristatyti savo knygos jau nebepajėgė ir pristatymui skirtą kalbą bei autobiografiją patikėjo į Lietuvą vykstančiai G. Pranauskienei, kuri abu šiuos tekstus skaitė monografijos pristatymo

Dr. Genovaitė Kazokienė apžiūri leidinius, pristatančius LDM Radvilų rūmų muziejuje atidarytą jos dovanotų kolekcijų ekspoziciją „Rytų Azijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos aborigenų menas“. Sidnėjus (Australija), 2013 m.

Iš R. Baltušytės asmeninio archyvo.

Fot. R. Baltušytė

renginiuose Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune ir M. K. Čiurlionio namuose Vilniuje³⁷, o vėliau, bijodama, kad autobiografija nepasimestų, ją nusiuntė D. Donielai į „Mūsų pastogės“ redakciją³⁸; šiame savaitraštyje, dr. G. Kazokienės valia, autobiografija turėjo būti išspausdinta po jos mirties.³⁹

2013

Gegužės 17 d. LDM Radvilų rūmų muziejuje buvo atidaryta nuolatinė ekspozicija „Rytų Azijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos aborigenų menas“. LDM paprašė Australijoje gyvenančios ir tuo metu Lietuvoje viešėjusios žinomos žurnalistės R. Baltušytės nuvežti ir perduoti dr. G. Kazokienei šios ekspozicijos nuotraukų, filmuotos medžiagos, ekspoziciją pristatančios spaudos ir muziejaus parengtą leidinėlį. Šįkart, kaip ir pastaruosius kelerius metus, į muziejaus korespondenciją dr. G. Kazokienė neatsiliepė. Bet apie susitikimą parašė R. Baltušytė: „[...] vakar aplankiau dr. Kazokiene ir įteikiau viską, kas man buvo pavesta (įrodymui – prikabinu nuotraukas). Ji šiuo metu gyvena vadinamame lengvos priežiūros hostelyje [...]. Netoli dukros Ugnės, kuri ją kasdien lanko. Buvo iš anksto perspėta, kad ateisime ir kokių tikslu, tai nunistebo. Mane pažino (bet irgi buvo perspėta), kai pasakiau jūsų pavardę, atsiminė vardą. Viską įdėmiai apžiūrėjo, pasakė, kad „Literatūros ir meno“ numerį yra mačiusi; CD ir DVD peržiūrėti neturėjome kaip, bet atrodo, kad suprato, kas ten yra. Laiško

Genovaitės ir Vinco
Kazokų kapas Kazokų
šeimoms amžinojo poilsio
vietoje Kapčiamiesčio
kapinėse.

Iš V. Mikalonio asmeninio
archyvo.
Fot. V. Mikalonis

prie mūsų neskaitė, tik pastebėjo, kad labai mandagiai užadresuotas. Iš pradžių atrodė, kad viskas einasi gerai; atrodo ji truputį peršviečiama, vaikšto su lazdele, bet graži iš veido, sutiko nusifotografuoti, netgi pasidažė lūpas. Savo padėtimi sakė esanti patenkinta, atrodė išlaikiusi ir humoro jausmą, bet po kokio pusvalandžio ėmė truputį kartotis, tai nebenorėjome ilgiau varginti. Palydėjo mus iki lifto. [...] Maniau, kad dovana suteiks jai džiaugsmo, iš tikrųjų, tai ir suteikė: tiesiog švytėjo klausydamasi, kokiose gražiose salėse su parketinėmis grindimis, puikiomis užuolaidomis jos dovanoti turtai eksponuojami. Peržiūrėjo straipsnelius parodos kataloge, sukritikavo darbą, parinktą „Literatūros ir meno“ viršeliui, kaip ne patį įdomiausią... Vienu žodžiu, savo charakterį išlaikiusi [...]. Jos kambaryje, beje, dvi Čiurlionio reprodukcijos...“⁴⁰

Toks buvo paskutinis šios publikacijos autorės neakivaizdus susitikimas su dr. G. Kazokiene.

Ją prisimename kaip išskirtinę asmenybę: drąsi, valinga, nepataikaujanti, kupina dvasinės giedros, nenuspėjamų idėjų ir geriausių norų, visą gyvenimą aistringai dirbusi lietuvybei ir lietuvių kultūrai, kaip pati rašė, „visom išgalėm, visais sugebėjimais, visomis turimomis lėšomis“.

Išnašos

1. „Atsisveikinome su dr. Genovaite Kazokiene“, *Mūsų pastogė*, 2015 m. gegužės 13 d., Nr. 16, p. 7.
2. „Mūsų pastogės“ redaktorės D. Donielos 2016 m. rugsėjo 7 d. laiškas J. Mušinskienei.

3. Paaiškėjo, kad tai tas pats autobiografijos tekstas, kurį 2009 m. balandžio 29 d. M. K. Čiurlionio namuose Vilniuje, pristatydamas Lietuvoje išleistą dr. G. Kazokienės monografiją anglų kalba „Musical Paintings. Life and Work of M. K. Čiurlionis“, skaitė iš Australijos atvykusi G. Pranauskienė, inicijavusi monografijos leidimą Lietuvoje bei daug prisidėjusi prie jos parengimo. Ji dr. G. Kazokienės buvo įgaliota pristatyti knygą Lietuvoje. 2009-aisiais G. Pranauskienė autobiografijos kopiją atsiuntė šios publikacijos autorei. G. Pranauskienės 2009 m. balandžio 30 d. laiškas J. Mušinskienei.
4. Vincas Kazokas 1970–1974 m. buvo pasitraukęs iš „Mūsų pastogės“ redaktoriaus pareigų. Plačiau žr.: Kazokienė G., „Jis gyveno Lietuvai. Vincas Kazokas“, „Mūsų pastogė“ *Australijoje*, sud. J. Žitkauskas, Vilnius: Žurnalistika, 1996, p. 323–325.
5. Stasys Yla (1908–1983) – XX a. vidurio žymus teologas, pedagogas, rašytojas, kultūros veikėjas, Lietuvos katalikų mokslų akademijos akademikas. Jo knygą „M. K. Čiurlionis: kūrėjas ir žmogus“ 1984 m. Čikagoje išleido Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1992 m. leidimą Vilniuje pakartojo leidykla „Vytury“.
6. Plačiau apie šios ir kitų dailininkų organizacijų veiklą Australijoje žr.: Kazokienė G., „Australijos lietuviai dailininkai“, *Išėjimo dailė. Tarp prisirišimo ir išsilaisvinimo*, sud. I. Korsakaitė, L. Laučkaitė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003, p. 237.
7. Dr. G. Kazokienei pageidaujant apie 2007 m. V. ir G. Kazokų meno fondo premijų skyrimas buvo nutrauktas, nes eksponuojami kūriniai neatitiko konkurso nuostatų. 2016 m. Australijos lietuvių fondas (ALF), pagerbdamas Vinco ir Genovaitės Kazokų atminimą, nutarė atgaivinti Kazokų vardines premijas lietuvių dailininkams, kurios nuo 2016 m. bus teikiamos per svarbiausią Australijos lietuvių renginį – Lietuvių dienas; premijos bus teikiamos iš likusių fondo lėšų ir, jeigu reikės, finansiskai prisidedant ALF.
Australijos lietuvių fondo pirmininko Algirdo Šimkaus 2016 m. spalio 4 d. laiškas J. Mušinskienei.
8. Dr. Genovaitės Kazokienės vaizduojamojo meno fondo konkursai Vilniuje buvo rengiami 1997–2007 metais. 1997 m. konkurso laureatais tapo tapytojas Rimas Zigmantas Bičiūnas ir skulptorius Leonas Strioga; 1999 m. – grafikė Viktorija Daniliauskaitė ir skulptorius Vidmantas Gylikis; 2001 m. – grafikė Eva Labutytė (1938–2003) ir tekstilininkas Feliksas Jakubauskas, 2003 m. – grafikė Gražina Didelytė (1938–2007); 2005 m. – akvarelininkė Emilija Gaspariūnaitė-Taločkienė ir skulptorius Audrius Liaudanskas; 2007 m. – tapytoja, akvarelininkė Milda Mildažytė-Kulikauskienė ir skulptorius Romualdas Inčirauskas. Plačiau apie tai žr.: „Skelbiamas dr. Genovaitės Kazokienės vaizduojamojo meno fondo konkursas“, *Literatūra ir menas, priedas „Dailėraštis“*, 2007-05-04, Nr. 18, p. 1; „Apdovanojimai“, *Dailė*, 2007, Nr. 2, p. 165.
9. 1994–2003 m. dr. G. Kazokienė LDM padovanojo Australijos aborigenų ir Okeanijos tautų meno 840 eksponatų rinkinį, Australijos lietuvių 277 eksponatų rinkinį, Pietų jūrų kriauklių rinkinį, o LDM Palangos gintaro muziejų praturtino pušimčiu kitų kraštų gintaro dirbinių. 2014 m. muziejus gavo dar vieną kolekcininkės dovaną – daugiau kaip 200 egzotiškojo rinkinio eksponatų ir apie 30 Australijos lietuvių dailės kūrinių.

10. 1994 m. rudenį LDM Radvilų rūmų muziejuje buvo atidarytos tų metų vasarą LDM pasiekusių dr. G. Kazokienės dovanotų kolekcijų ekspozicijos: „Australijos ir Ramiojo vandenyno salų dievai, deivės ir apeigų atributai“ (veikė iki 1999 m.) bei „Australijos ir kitų šalių lietuvių dailė“ (veikė iki 1996 m.). 2002–2012 m. LDM Prano Domšaičio galerijoje Klaipėdoje veikė ilgalaikė paroda „Australijos ir Okeanijos tautų menas“. 2003 m. vasarą Vilniaus rotušėje buvo surengta Australijos lietuvių dailininkų kūrinių paroda iš LDM dr. G. Kazokienės dovanoto rinkinio. Po dvylikos metų pertraukos į Radvilų rūmų muziejų sugrįžo ir nuo 2013 m. iki 2016 m. sausio mėn. veikė dr. G. Kazokienės dovanoto egzotiškojo rinkinio ekspozicija „Rytų Azijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos aborigenų menas“. Latvijos nacionalinio dailės muziejaus prašymu beveik visi šioje ekspozicijoje rodyti Australijos aborigenų ir Naujosios Gvinėjos papuasų meno kūriniai 2016 m. vasario–balandžio mėn. buvo eksponuojami dailės muziejuje „Rygos birža“ surengtoje parodoje „Aborigenų ir papuasų dailė“.
11. Akademinio jaunimo sambūris „Šviesa“, įsteigtas 1946 m. Vokietijoje, Tiubingene, buvo viena didžiausių lietuvių jaunimo organizacijų. Ji veikė Vokietijos universitetiniuose miestuose, Prancūzijoje, Švedijoje, JAV, Australijoje. „Šviesa“ kėlė tris pagrindinius tikslus: Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas, jaunimo organizavimasis ir veikla užsienyje siekiant išlaikyti tautinį tapatumą ir kova už laisvą žmogų laisvoje demokratinėje visuomenėje. 1957 m. „Šviesa“ susijungė su JAV lietuvių liberaliosios studentijos organizacija „Lietuvių studentų Santara“ ir pasivadino „Santaros-Šviesos“ federacija. Plačiau apie tai žr.: Dapkutė D., „Už žmogų, už laisvę ir už tėvynę. Sambūris Šviesa 1946–1957 m.“, *Oikos*, 2007, Nr. 3, p. 79–100.
12. Dr. G. Kazokienės atsiųstoje paskutinėje egzotiškojo rinkinio dalyje yra apie 70 įvairaus dydžio skulptūrų – nuo keliolikos centimetrų iki dvimetrinės, – vaizduojančių daugiausia sėdinčias, taip pat tupinčias susimąščiusio veido žmonių figūras. Dr. G. Kazokienės dovanojimo akte keliolikai tokių meditatyvia nuotaika paženklintų skulptūrų iš Ramiojo ir Indijos vandenynų salų bei Afrikos duotas „Rūpintojėlio“ pavadinimas. Suprantama, jų ikonografija skiriasi nuo XX a. I pusėje tautos simboliu tapusio lietuviškojo rūpintojėlio, kurio kilmė siejama su Susimąščiusio Kristaus skulptūriniu atvaizdu, atėjusiu iš Vokietijos ir paplitusiu įvairiuose Europos kraštuose. Panašių atvaizdų, kuriuose vyrauja susikaupimo, apmąstymų išraiška, mokslininkai aptiko etruskų, graikų, romėnų, senovės indų, Sibiro tautų mene. Dr. G. Kazokienė rūpintojėlio temą tikriausiai bus nagrinėjusi ir remdamasi jos pačios sukauptu Okeanijos pirmųjų tautų menu. Dėl sunkios ligos tyrinėjimo nebaigė ir mokslinio darbo neparasė.
13. Dr. G. Kazokienės 1998 m. birželio 23 d. laiškas J. Mušinskienei.
14. Dr. G. Kazokienės 1999 m. lapkričio 3 d. laiškas J. Mušinskienei.
15. Kazokienė G., „Australijos Lietuvių Dienos“, *XXI Australijos Lietuvių Dienos Sidnėjuse*, 2000, Sidnėjus, p. 40.
16. Mušinskienė J., „Australijos ir Okeanijos tautų meno paroda Klaipėdos paveikslų galerijoje“, *Lietuvos dailės muziejaus metraštis*, t. 6, Vilnius, 2005, p. 268.
17. *Ibid.*, p. 269.
18. Dr. G. Kazokienės 2002 m. balandžio 8 d. laiškas J. Mušinskienei.

19. Dr. G. Kazokienės 2002 m. rugpjūčio 5 d. laiškas J. Mušinskienei.
20. Mušinskiene J., „Genovaitė Kazokienė: „Visą meno turtą kaupiau Lietuvai“, *Lietuvos dailės muziejaus metraštis, t. 6*, sud. D. Mukienė, Vilnius, 2005, p. 359.
21. Dr. G. Kazokienės 2003 m. gegužės 9 d. laiškas J. Mušinskienei.
22. Lietuvos dailininkų sąjungos tarybos 2003 m. birželio 5 d. posėdžio protokolas.
23. Kazokienė G., „Australijos lietuviai dailininkai“, *Išivijos dailė. Tarp prisirišimo ir išsilaisvinimo*, sud. I. Korsakaitė, L. Laučkaitė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003, p. 235–264.
24. Kazokas G., *Lithuanian Artists in Australia 1950–1990*, Melbourne: Europe-Australia Institute, 2003.
25. Mušinskiene J., „Vilniaus rotušėje pristatoma dr. Genovaitės Kazokienės studija“, *Genovaitė Kazokienė, „Lietuviai dailininkai Australijoje 1950–1990“* (lankstinys), Vilnius: Vilniaus rotušė, 2003.
26. Dr. G. Kazokienės 2003 m. rugsėjo 17 d. laiškas J. Mušinskienei.
27. Dr. G. Kazokienės 2003 m. lapkričio 14 d. laiškas J. Mušinskienei.
28. Dr. G. Kazokienės 2004 m. kovo 4 d. laiškas J. Mušinskienei.
29. Dr. G. Kazokienės 2004 m. gegužės 21 d. laiškas J. Mušinskienei.
30. Dr. G. Kazokienės 2004 m. birželio 17 d. laiškas J. Mušinskienei.
31. Dr. G. Kazokienės 2005 m. kovo 27 d. laiškas J. Mušinskienei.
32. Rokas Zubovas (g. 1966) – M. K. Čiurlionio provaikaitis, grafų Zubovų palikuonis, pianistas, tarptautinio M. K. Čiurlionio pianistų konkurso laureatas (1986), M. K. Čiurlionio kūrybinio palikimo puoselėtojas ir garsintojas, prosenelio kūrinių programas grojęs daugelyje pasaulio šalių, įrašęs ne vieną kompaktinę plokštelę. Visi R. Zubovo atlikti M. K. Čiurlionio kūriniai fortepijonui kompozitoriaus mirties 100-ųjų metinių proga buvo išleisti kartu su paties R. Zubovo parašyta knyga „M. K. Čiurlionis. Kūriniai fortepijonui“ (6 CD). R. Zubovas yra Vytauto Didžiojo universiteto Fortepijono katedros profesorius, M. K. Čiurlionio namų Vilniuje direktorius.
33. Ronas Adamsas – istorikas, antropologas, Europos-Australijos instituto Melburne profesorius, dr. G. Kazokienės studijos „Lithuanian Artists in Australia 1950–1990“ leidėjas.
34. G. Pranauskienės 2006 m. spalio 22 d. laiškas JAV lietuvių bendruomenės valdybos vicepirmininkei dr. Elonai Vaišnienei.
35. Dr. G. Kazokienės 2007 m. sausio 14 d. laiškas J. Mušinskienei.
36. Kazokas G., „Musical Paintings. Life and work of M. K. Čiurlionis (1875–1911)“, Vilnius, 2009, 280 p., il.
37. „Naujos Čiurlionistikos monografijos pristatymas“, <http://www.tv3.lt/naujiena/249414/naujos-ciurlionistikos-monografijos-pristatymas> (žiūrėta 2016-10-10).
38. Dr. G. Pranauskienės 2016 m. rugsėjo 5 d. laiškas D. Donielai.
39. D. Donielios 2016 m. spalio 6 d. laiškas J. Mušinskienei.
40. R. Baltušytės 2013 m. rugpjūčio 8 d. laiškas J. Mušinskienei.

Dr. Genovaitė Kazokienė. In Memoriam

JULIJA MUŠINSKIENĖ

In 2015 we lost Dr. Genovaitė Kazokienė, a figure of Lithuanian culture in Australia, Lithuanian art scholar, honorary member of the Lithuanian Artists' Union, famous collector, and patron of the Lithuanian Art Museum. She donated several valuable collections to the Museum, including the collection of art from the Australian Aborigines and Oceania tribes. The publication contains Dr. Kazokienė's autobiography, published by the Australian Lithuanian weekly "Mūsų pastogė" after her death. In 1997 as the ambassador of the Australian Lithuanian community she attended the 9th Lithuanian World Community gathering in Vilnius and was awarded the 4th Class Order of the Grand Duke Gediminas. Publication also consists key Dr. Kazokienė's biography facts from 1997 onwards and extracts from letters that reflect her later life and activities.